

26è Premi

Protagonista Jove

Guia de lectura a càrrec de Joan Portell

Fitxa

Autor/a: Davide Morosinotto

Il·lustrador/a: Stefano Moro i Annalisa

Ventura

Traductor/a: Carles Biosca

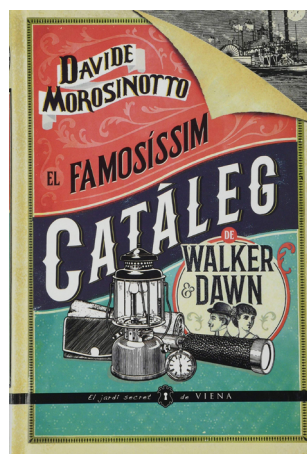
Títol original: Il rinomato catalogo Walker and Dawn

Lloc d'edició: Barcelona

Editorial: Viena Edicions

ISBN: 9788417998608

Premis: Premi Andersen 2017 a Itàlia; XXVI Premi dels Llibreters italians al millor llibre per a Joves; XXI Premi Frignano de Narrativa per a Joves; seleccionat com a finalista del Premi Protagonista Jove 2021.

Resum

Al tombant del segle XIX al XX, al sud dels Estats Units d'Amèrica, una curiosa colla de tres noiets i una noieta viuran una autèntica aventura de creixement: travessaran el país de sud a nord vivint mil i una aventures. Tot comença quan quatre amics (en Te Trois, l'Eddie, la Julie i el seu germà Tit), tot pescant a les aigües d'un bayou, a l'estat americà de Louisiana, en comptes de pescar un gran peix gat amb el qual poder-se atipar de valent pesquen una llauna atrotinada. La sorpresa és quan, en buidar-la, el seu interior amaga un autèntic tresor: tres monedes d'un dòlar cada una!, una autèntica fortuna per ells, ja que, excepte l'Eddie, tots viuen en un estat d'autèntica pobresa. Malgrat tot, decideixen invertir els diners en l'adquisició d'un revòlver que apareix al *Famosíssim catàleg de Walker & Dawn*. Aquest catàleg, una enginyosa forma de venda a distància basada en l'entrega d'un catàleg amb milers de referències de tot tipus de productes, amb foto inclosa, conté també armes i la possibilitat d'adquirir-les sempre que s'aboni la quantitat acordada. Finalment, després de diferents tripijocs, el quartet d'amics aconsegueix el paquet que hauria de contenir l'encàrrec tan cobejat, però la sorpresa és majúscula quan dins la capsula només hi troben un rellotge de butxaca que, a més, no funciona! Tot i això, al cap d'uns dies al petit poble on viu la colla es presenta un singular personatge: l'agent Jack, de Walker & Dawn, que els vol comprar aquell rellotge espatllat per una quantitat desorbitada, cosa que fa que especialment a la Julie li pugui la mosca al nas. És així com preparen una entrega acordada del rellotge, però prenent algunes precaucions per si de cas. I, com bé li deia la intuïció a la Julie, en Jack intenta fer-se

seu el rellotge sense abonar la quantitat acordada. A partir d'aquí comença una persecució, i a la fi el personatge mor per un al·ligator a qui havia destorbat en la seva tasca de covar els ous. En aquest moment comença un autèntic viatge de la colla per retornar el rellotge, cobrar la quantiosa recompensa que ofereix l'empresa Walker & Dawn i esdevenir rics de debò. I així, trobant-se'ls en un vapor que puja pel Mississipí, de polissons en un tren de bestiar o segrestats en un orfenat, el lector anirà enllaçant sorpresa rere sorpresa fins a un final de traca i moadador que no li permetrà aixecar els ulls del llibre.

Autor

Davide Morosinotto (Camposampiero, 1980) és traductor, periodista i novel·lista especialitzat en públic infantil, amb mig centenar de títols que ha publicat amb diversos pseudònims. Entre les seves obres més conegudes destaquen les sèries de Nemo i dels gats detectius i, per descomptat, aquest títol, traduït a mitja dotzena d'idiomes i guardonat amb nombrosos premis (més informació a la pàgina de la Viquipèdia en italià).

Les il·lustracions no tenen una autoria concreta, tot i que de ben segur algú les ha fet, però volen ser una imitació o reproducció fidel dels catàlegs que durant dècades permeteren adquirir tot tipus de productes a gent que vivia allunyada dels centres comercials. Aquests catàlegs, autèntics volums de centenars de pàgines, permetien a tot tipus de clients comprar de tot malgrat no saber ni llegir, ja que les il·lustracions reproduïen fidelment el producte i permetien demanar-lo sense por d'equivocar-se.

Alguns elements interessants de l'obra

L'estructura

Un dels elements que crida més l'atenció de l'obra és l'ús que l'autor fa de les veus narratives. Observem que utilitza un narrador diferent per a cada part de l'obra.

La novel·la s'estructura en tres grans parts –inici, nus i desenllaç–, amb una part final que és com els crèdits d'una pel·lícula. Per ressaltar més i millor el trencament de cada una d'aquestes parts, l'autor va decidir exemplificar-ho usant un narrador diferent per a cadascuna:

— Part 1, «El Bayou»: el narrador és en Te Trois, un noi agosarat, valent, impulsiu i amb ganes d'aventures, un autèntic Tom Sawyer a qui no li fa por res i que entoma i supera els atzars de la vida amb el màxim d'indiferència –pensem que la seva família viu en la pobresa i ell és el tercer de cinc germans que malviuen als afores d'un poble perdut d'un dels estats més pobres dels Estats Units.

— Part 2, «El riu i el camí»: aquesta segona part és narrada per l'Eddie, l'intel·lectual i assenyat de la colla. És un noi espigat, que porta ulleres –un objecte car i estrany en aquelles contrades–, fill de metge i amb la prudència com a bandera. Ell ens narrarà, amb una gran agilitat de paraula i precisió, totes les aventures que viuran a bord del gran vaixell amb què remunten el Mississipí, l'experiència com a polissons al tren o els primers contactes amb el senyor Walker, únic propietari del catàleg.

— Part 3, «La ciutat»: en aquesta part pren el relleu de la narració la Julie, una noia preadolescent que es veu implicada en una aventura en la qual ella

representarà la serenor i la decisió de, passi el que passi, sortir-ne victoriosa. La seva intel·ligència es veurà recompensada en adonar-se que el senyor Walker potser no és allò que aparenta i trobar la sortida, aplicant la lògica i l'observació, als problemes en què es veuen involucrats fins a aconseguir l'èxit. Té el punt de serenor necessari per calmar els ànims en els pitjors moments del final de l'aventura.

— Part 4, «El Famosíssim Catàleg Walker & Dawn»: finalment, com si fossin els crèdits del final d'una pel·lícula, el llibre es tanca amb una petita narració d'en Tit, el germà negre de la Julie. Com bé diu ell mateix:

«Perquè en Te Trois sabia perfectament què explicava el llibre. La primera part l'havia escrita ell, juntament amb la senyoreta Cochrane. I la segona l'Eddie. I la tercera la Julie. Jo soc l'únic que sempre s'hi va negar. No he tingut mai traça amb les paraules. I a més a més, no tenia res més a afegir-hi», p. 394.

I realment fa això mateix: afegir ben poc a la redacció de cada una de les parts que van fer els seus companys de viatge. A més en Tit, personatge misteriós que pràcticament no diu res al llarg de tot el llibre, és la clau de volta per aconseguir sortir exitosos de la prova final. Tot i el seu silenci, és un noiet observador i intel·ligent que només actua quan realment és necessari. Per a l'autor, a més, és el personatge ideal per plasmar el racisme d'una societat com l'americana en el tombant del segle XIX al XX, un personatge que serveix com a excusa per dibuixar-nos i situar-nos el relat en l'ambient d'aquell moment.

Fixem-nos, a més, que aquesta estructura manté la columna bàsica de qualsevol conte o narració: inici, nus i desenllaç, una estructura que es manté a la civilització occidental des de fa mil·lennis –de fet, el mateix Aristòtil ja va teoritzar entorn d'aquest tema– i que es porta aplicant de manera similar des de les tragèdies gregues.

Fixem-nos, doncs, que la primera part –«El Bayou»– és l'acte primer d'una obra de teatre: se'ns presenten els personatges i es dibuixa l'inici del conflicte; la segona part o acte segon –«El riu i el camí»– és on, com un autèntic nus narratiu, se'ns van descrivint els diferents conflictes externs i interns de la colla que ens acomboien fins al desenllaç, i en la tercera part o darrer acte de l'obra –«La ciutat»– apareix la resolució d'un conflicte del qual semblava, segons l'acte segon, que mai podríem sortir.

Singularment, l'obra ens presenta un petit quart acte, gairebé com si fos un entremès cervantí, una traca final de pel·lícula: què els va passar als protagonistes al llarg dels seixanta anys on ens situa aquest final de novel·la, com si fos la torna d'una barra de pa i ens haguessin d'entregar un crostó per completar el pes acordat.

Quan s'analitza l'estructura de la novel·la amb una mica de detall, el lector s'adona que l'autor ha usat les veus narratives amb intel·ligència, i amb això aconsegueix no només fer avançar l'obra a bon ritme i amb punts de vista dispars, sinó que la narració mateixa de cada una de les parts i les decisions narratives de cada veu també ens defineixen perfectament cada un dels personatges principals de l'obra: en Te Trois representa l'esverament de l'acte primer, l'inici de l'obra; l'Eddie, la por i el temor d'un viatge cap a no se sap on; la Julie, la capacitat de raonament i serenor necessària per sortir de l'atzucac i, finalment, en Tit actua com el subconscient que tothom preserva, els silencis interiors que guardem gelosament. Si, a més, això ho portem a la metàfora de l'obra i del lector adolescent no podem fer res més que treure'ns el barret, ja que les veus narratives no són res més que el creixement dels adolescents al llarg dels anys que els americans els anomenen teenagers. Una obra ben tramada, amb una estructura impecable i unes veus narratives en les quals no hi ha cap fil solt.

Les il·lustracions

Observem com el disseny de les il·lustracions de les pàgines interiors canvia de contingut segons la part del llibre que il·luminen:

— La primera part està acompanyada d'imatges del catàleg i dels seus productes (imatge 1, pàgina 32), centrant-se en aquells elements que d'una manera o altra han tingut una importància cabdal al llarg de cada capítol, com són per exemple un rellotge, una pistola o una llanterna.

— La segona part, de mapes de les ciutats o de la xarxa de ferrocarrils per on passa la colla (imatge 2, pàgina 122), com són mapes i gravats antics de Nova Orleans, el riu Mississipí o la xarxa de ferrocarrils que unia Chicago amb la resta dels Estats Units.

— La tercera part han inventat notícies que fan el seguiment del judici i assassinat del senyor Darsley, presumpte assassí de la senyora Dawn, copropietària del catàleg juntament amb el senyor Walker (imatge 3, pàgina 236). És especialment remarcable l'ús del grafisme i de fotografies d'època en aquesta tercera part de les il·lustracions, talment fossin notícies vertaderes.

Hem d'observar com el disseny de les il·lustracions, a imatge i semblança dels gravats que s'usaven en els catàlegs de productes durant dècades, també ens marquen les parts en què l'autor ha dividit el llibre. Fixem-nos, a més, que la petita quarta part no conté cap imatge, ja que manté el secretisme per ocultar la personalitat d'en Tit i no ens ofereix cap element que ens el defineixi; de ben segur que no és una decisió presa a la babalà.

Possibles propostes per a una presentació suggerent de l'obra i la seva mediació:

EL LLENGUATGE

— En primer lloc, hem de ressaltar que aquesta obra ha estat traduïda de la seva versió en italià, que porta com a títol el rinomato catàleg Walker & Dawn, per Carles Biosca. Fixem-nos que, poc o molt, gràcies a la seva arrel romànica, podem deduir el significat del text italià amb una lectura prou acurada del text. Així, a tall d'exemple, la pàgina 33 de l'edició en català ens diu el següent:

«De nit el Bayou era lloc de fantasmes. Els arbres es feien més alts, com ombres que desapareixien fins al cel, i les lianes es gronxaven al vent com una teranyina gegant. Aigua i fang esdevenien una sola cosa, una superfície lluent com el vidre i perillosa com un parany de caça. S'hi sentien sorolls estranys, crits d'animals i uns xiu-xius de malson, pudor de podrit i l'alè dels depredadors».

En l'original italià, aquest text diu:

«Di notte il bayou era luogo di fantasmi. Gli alberi diventavano più alti, ombre che sparivano fino al cielo, e le liane si muovevano al vento come una gigantesca ragnatela. Acqua e fango diventavano una cosa sola, una distesa luccicante come vetro e pericolosa come una tagliola. C'erano rumori strani, grida di animali e sussurri di incubi, puzza di marcio e alito di predatore» (p. 29 de l'edició italiana de Mondadori).

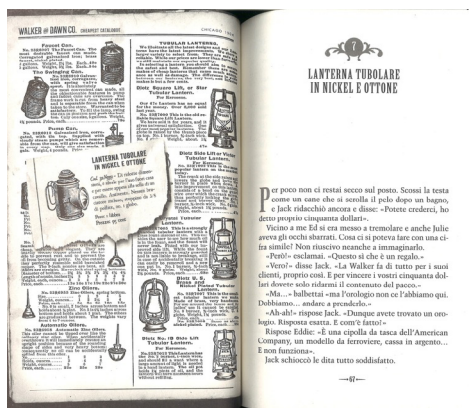
Fer de traductor és una feina fascinant, gairebé pot suposar a vegades convertir-se en un autèntic mag de les paraules per aconseguir transposar un text en una llengua diferent, amb la càrrega cultural que suposa, a una altra llengua. Ho volem posar en pràctica? Proveu-ho amb els fragments següents de la novel·la, en la seva versió en italià, i després compareu-ho amb l'edició en català:

Text corresponent a la pàgina 28 de l'edició italiana i a la 32 de l'edició catalana:

«Io sapevo bene che erano tutte sciocchezze e che i mostri non esistevano e i fantasmi nemmeno. Solo uno scemo come Eddie poteva credere a certe cose. Però il bayou di notte era davvero un spettacolo da fare impressione, e chi pensava di no secondo me era ancora più scemo di chi credeva ai fantasmi».

Text corresponent a la pàgina 66 de l'edició italiana i a la 78 de l'edició catalana:

«Per poco non si testai secco sul posto. Scossi la testa come un cane che si scolla il pelo dopo un bagno, e Jack ridacchiò ancora e disse: "Potete crederci, ho detto proprio cinquanta dollari". Vicino a me Ed si era messo a tremolare e anche Julie aveva gli occhi sbarrati. Cosa ci si poteva fare con una cifra simile? Non riuscivo neanche a immaginarlo. "Vero!" esclamò. «Questo sì che è un regalo. «Vero!» disse Jack. «La Walker fa di tutto per i suoi clienti, proprio così. E per vincere i vostri cinquanta dollari dovette solo ridarmi il contenuto del pacco. «Ma...» balbettai - ma l'orologio non ce l'abbiamo qui. Dobbiamo... andare a prenderlo. «Ah ah!» rispose Jack. «Dunque avete trovato un orologio. Risposta esatta. E com'è fatto?» Rispose Eddie: «È una cipolla da tasca dell'American Company, un modello da ferroviere, cassa in argento... E non funziona. Jack schioccò le dita tutto soddisfatto.

LA IRONIA

— Fixem-nos que a la pàgina 7 del llibre, just la que trobem a continuació de la pàgina de crèdits, hi ha una nota, suposadament del traductor, on ens comenta el següent:

«D'altra banda, aquesta història està ambientada en una època passada. El consum d'alcohol i tabac per part de menors, els jocs d'atzar, les al·lusions a la raça o al sexe i la resta de coses escandaloses que llegireu en aquestes pàgines són un reflex de la sensibilitat dels anys en què transcorren els fets i podrien ferir la sensibilitat dels xiquets moderns i responsables. Així, doncs, xiquets moderns i responsables, feu-me cas i llegiu aquest llibre d'amagat dels vostres pares. El traductor»

Com de ben segur heu percebut aquest text està carregat d'ironia, és a dir, i segons el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, «1 f. [LC] [FLL] [FL] Figura retòrica que consisteix a dir alguna cosa amb una expressió o un to que indueix a entendre el contrari d'allò que aparentment és dit». Creieu que el traductor realment ens està dient que no llegim aquest llibre? Si és que no, en quines paraules o expressions ho podem apreciar?

I és que aquest llibre està ple de moments que destil·len humor i, així mateix, també ironia. Però no tothom és capaç de capir per complet els girs irònics de la llengua, i és per això que us posem com a repte que busqueu la ironia que hi ha inclosa en el fragment que aniria des dels dos darrers paràgrafs de la pàgina 203 fins a la meitat de la pàgina 204. L'heu trobat? Què estan inventant? En podeu trobar altres exemples en el llibre? De ben segur que sí, ja que hi ha diversos moments en què hi és present.

EL CATÀLEG

— Un catàleg com el de Walker & Dawn està ple d'objectes amb els quals pots omplir tota una llar, des d'estufes a camises, matalassos, abrics, cadires, taules, rellotges, cassoles, etc. I és que per omplir una casa són necessaris milers d'objectes que no sempre som conscients de la seva existència. Tot i això, diuen

que tot allò que es pot comprar amb diners és barat, i com de certes deuen ser aquestes paraules quan per molts objectes que tinguis fins i tot els més rics acaben emmalaltint. Per tu què és el més valuós d'un catàleg en què hi pogués haver absolutament tot? Per què no en fas una pàgina, d'aquests «objectes» impossibles d'aconseguir amb diners? Ho podeu fer en grup i usar fotografies a imatge i semblança del catàleg de Walker & Dawn. Després, res millor que imprimir-ho i presentar el vostre catàleg a la resta d'amics, companys, coneguts i saludats aviam si ells et poden, en part, ajudar a aconseguir algun d'aquests «objectes».

LES PORS

— Com de ben segur recordes, l'Eddie té més d'un centenar de pors, i a més les té perfectament classificades: Inconfessables, Greus, Mitjanes, Normals i Petites (p. 115). I tu, quines són les teves pors? Fes-ne una llista i classifica-les tal com ho fa també l'Eddie. Després posa-les en comú –menys les inconfessables– amb la resta d'amics per comparar en quines coincidiu i quines per contra no us fan ni fred ni calor. Així, per exemple, us podeu trobar que algun company o companya tingui una por gairebé inconfessable a les aranyes o als coloms i per vosaltres, per contra, tan sols sigui una por petita.

EL CAUCHEMAR

— En un moment de la novel·la hi apareix un ésser fantàstic (p. 239), el Cauchemar («malson», en francès), que la Julie defineix de la manera següent:

«El Cauchemar és una espècie de gnom, però dolent. És gras i té la cara plena d'arrugues i les orelles punxegudes, i un nas bonyegut, com de patata. S'acosta a la gent que dorm, se'ls asseu a l'esquena o a la panxa, i els fa venir malsons. A mi aquella nit em va portar un record. Un record de foc».

En la cultura catalana tenim un ésser que pràcticament fa les mateixes malifetes a la gent que dorm: la Pesanta. Segons la Viquipèdia (amb informació extreta d'un article a la revista Sàpiens), la Pesanta «és un animal mitològic, amb forma de gos enorme (rarament un gat) que s'escola a les nits dins de les cases i es posa a sobre del pit de

la gent dificultant-los la respiració i creant-los les més horribles angoixes i malsons. El seu aspecte és pelut, negre, amb les potes d'acer, però foradades de manera que no pot collir res de terra sense que li caigui. Això, però, és difícil de dir, ja que -tot i les seves dimensions- així que algú es desperta surt corrents pel forat més petit de la finestra o pel forat del pany i només s'és a temps de veure'n una petita ombra que fuig. La figura de la Pesanta està relacionada amb una parasòmnia anomenada "paràlisi del son". Qui la pateix, es desperta del somni però no pot moure's. En aquest estat hi ha hiperacúcia i s'experimenten percepcions similars a les de les al·lucinacions. Diverses cultures donen explicacions similars per a aquest fenomen; per exemple, a Colòmbia la causa no és la Pesanta sinó una bruixa que s'asseu a sobre el pit». En El gran llibre de les criatures fantàstiques de Catalunya (Comanegra, 2017), la il·lustradora Maria Padilla ens el dibuixa com una dona horrible. Com te l'imagines tu? L'has notada alguna vegada? Tens malsons?

— El malson que la Julie explica a continuació del text de ben segur que l'hauràs vist representat en alguna pel·lícula. Compartiu la lectura, busqueu informació sobre el significat del KKK i obriu un debat. De ben segur que, amb la mirada d'avui en dia, us semblarà que aquell passat mai no va existir, però us ben asseguro que val la pena conèixe'l perquè mai més torni.

ALTRES PROPOSTES

A continuació ressenyem altres propostes que es poden desenvolupar relacionades amb el contingut de la història i que de ben segur desenvolupareu sense cap més guia que el seu enunciat:

- Resseguir en un mapa dels Estats Units el recorregut seguit pels quatre protagonistes.
- Fer recerca sobre els bandits citats a la pàgina 38 del llibre: qui eren, per què es van fer famosos, quanta gent van matar, quines malifetes se'ls adjudiquen...
- Fer feina de corrector: al llarg de la novel·la hi ha alguna errada tipogràfica; sereu capaços de trobar-les a mesura que en feu la lectura?

— Tots els lectors coneixeu els números romans? Es poden fer exercicis de reconeixement del significat d'algunes de les xifres pròpies com: L, C, D. Com representariem el zero amb números romans?

— Sabeu què són les guardes? Com les han decorat en el llibre? Ens donen alguna pista del contingut del relat?

— De què treballava la mare de la Julie? A la pàgina 238 s'hi fa una petita referència. Pot ser un bon moment per obrir un debat entorn de la prostitució.

— Nova Orleans va passar a la fama per un conegut huracà que va provocar milers de víctimes. Busqueu-ne informació i deduiu el perquè d'aquell desastre natural.

— A la pàgina 126 els quatre protagonistes descobreixen la música negra de Nova Orleans. Busqueu-ne informació i escolteu les característiques pròpies del blues i el jazz, música de la qual Nova Orleans és el bressol. Per descomptat, es poden organitzar sessions per escoltar algunes de les cançons de més renom.

— Una de les grans festes de Nova Orleans és el carnaval conegut com a Mardi Gras. Busqueu el significat d'aquesta cita i compareu-la amb les nostres festes.

— A la pàgina 92 se'ns comenta que un dels personatges va començar a deixar «renecs a tot drap». Fes una llista de renecs i recull els que trobes més encertats, més enllà dels habituals i més coneguts. Podràs observar que la riquesa lèxica entorn dels renecs és extensa i d'una creativitat immensa, més enllà del típic «fill de puta» o «gilipolles».

Mapa de preguntes per a conducció d'una conversa literària al voltant d'aquesta obra

Seguint el mètode d'Aidan Chambers en el seu llibre *Dime*, proposem tres nivells de preguntes: bàsiques, generals i específiques.

No cal fer-les totes, dependrà de com es vagi desenvolupant la conversa.

PREGUNTES BÀSIQUES:

- T'ha agradat el llibre?
- En quin punt t'ha agradat més? En quin punt t'ha enganxat de debò?
- Se't fa verídica la història?
- Amb quin personatge t'identifiques més? Per què?

PREGUNTES GENERALS:

- Aquest llibre ha guanyat diversos premis. Creu que se'ls mereix?
- Saps què és una història de creixement o un viatge iniciàtic? Creus que els personatges que van començar la història han crescut durant la novel·la?
- A partir de la coberta, sobre què et pensaves que aniria la història?
- Has identificat les il·lustracions del catàleg? Et semblen modernes o antigues?
- Quin catàleg coneixes actualment que sigui cosí germà del catàleg de Walker & Dawn?
- Què creus que li passa al senyor Walker?
- Quina relació mantenen la Julie i l'Eddie? Creus que s'estimen?
- Has identificat l'inici, el nus i el desenllaç de l'obra?
- Creus que el darrer capítol, narrat per en Tit, era necessari?

PREGUNTES ESPECÍFIQUES:

- Quant de temps passa al llarg de la narració? Hi ha parts de la història en què potser passa molt temps, però s'explica el que hi passa en poques paraules? I hi ha parts que passen ràpidament, però que ocupen molt d'espai per explicar-se?
- On passa la història? Podria haver passat en un altre lloc? Què us ha agradat dels diferents escenaris? Us agradaria saber més coses sobre el lloc on ocorren els fets?
- Quins personatges us han semblat més interessants? Algun personatge no us ha agradat? Algun dels personatges us ha recordat algú que coneixeu? O al personatge d'un altre llibre, pel·lícula, videojoc...?
- Penseu en vosaltres mateixos com a espectadors. Amb els ulls de qui heu vist la història? Estàveu com a dins del cap d'un dels personatges i sabíeu el que ella o ell sabia, o la narració us portava a dins de diferents personatges?
- Heu pogut saber què pensaven o sentien els personatges?
- Pot ser interessant parlar sobre la mida i la forma del llibre, la coberta i la contracoberta, les guardes, l'edició en general...

